

ЛИТЕРАТУРА

1. Пиголкин А. С., Головистикова А. Н., Дмитриев Ю. А., Саидов А. Х. Теория государства и права : учебник ; [под ред. А. С. Пиголкина]. – М. : Юрайт-Издат, 2005. – 613 с.
2. Морозова Л. А. Теория государства и права : [учебник] / Л. А. Морозова. – М. : Российское юридическое образование, 2010. – 384 с.
3. Ислам в Крыму : Очерки истории функционирования мусульманских институтов / [Бойцова Е. В., Ганкевич В. Ю., Муратова Э. С., Хайрединова З. З.]. – Симферополь : Элиньо, 2009. – 432 с.
4. Дюличев В. П. Крым. История в очерках [Текст] / В. П. Дюличев. – Симферополь : «РуБин», ЧП Бинькин, 2008. – 496 с.
5. Тунманн И. Крымское ханство / Иоганн Тунманн. – Симферополь : Таврия, 1991. – 70 с.
6. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник. – Харьков : Консум. Университет внутренних дел, 2000. – 704 с.

С. Г. Помазан,

здобувач кафедри кримінального процесу та криміналістики,

Класичний приватний університет;

керівник – д-р юрид. наук, проф. О. С. Саїнчин

ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У СПРАВАХ ПРО ВБИВСТА, ЯКІ СКОЄНІ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ

Проведеними дослідженнями в області призначення і проведення судово-криміналістичних експертиз встановлено, що законами «Про судову експертизу» 1993 року і «Про психіатричну допомогу» 2000 року в системі експертної діяльності є основні, додаткові, повторні і комісійні експертизи. Ні вказані законодавчі акти, ні Кримінально-процесуальний закон (КПК) в редакції 1960 року і КПК 2012 року в ст. ст. 241–245 про комплексну експертизу взагалі не згадує. Хоча слід зауважити, що в п. 7 коментаря до ст. 75 КПК України [1] 1960 року автори визначають комплексну експертизу, як різновид комісійної експертизи, і вказують, що комісійна експертиза називається комплексною, якщо її у зв'язку з багатопредметністю поставлених слідчим або судом питань проводять спільно фахівці з різних галузей знань, експерти різних спеціальностей (наприклад, криміналіст і судовий медик, психолог і психіатр). Експерти мають право при цьому винести загальне укладення, в якому повинно бути вказано, які дослідження провів кожен експерт, які факти він особисто встановив до яких прийшов висновків.

Інші автори, також не даючи чіткого визначення поняття комплексної експертизи визначають її як різновид комісійної експертизи, вказуючи, що остання може бути однопредметною (у її проведенні беруть участь експерти однієї спеціальності) і багатопредметною, комплексною (дослідження проводять експерти різних спеціальностей) [2].

При цьому ці автори відмічають, що поняття комплексної експертизи, як процесуального засобу отримання доказів, і комплексного дослідження не рівнозначні: комплексна експертиза завжди буде комплексним дослідженням, але комплексне дослідження може бути комплексною експертизою тільки при виконанні його декількома фахівцями різних спеціальностей. Якщо ж експерт має знання в декількох областях, то проведене ним комплексне дослідження не стає комплексним із-за непотрібності спеціального процесуального врегулювання його діяльності – цілком достатніми є встановлені для звичайної експертизи гарантії достовірності висновків експерта, В. И. Шиканов в роботі «Комплексна експертиза при розслідуванні вбивств» [3] стверджує, що комплексна експертиза – це, передусім, поняття процесуальне. Це – самостійний вид судової экс-

пертизи, процесуальна форма складного по своїй структурі дослідження, при якому окремі, відносно самостійні дослідження, здійснювані представниками різних галузей знань, знаходяться між собою в органічному зв'язку. Оскільки виробництво комплексної експертизи в кожному випадку обумовлене питаннями, що вимагають застосування різних знань, що є надбанням двох або більше наук, відповідні фахівці роблять необхідні дослідження спільно. Ці тези підтверджені дослідження професора О. С. Саїнчина. Вказану точку зору і ми розділяємо в повному об'ємі.

Говорячи про регламентацію виробництва комплексної експертизи, слід зауважити, що діючий КПК України, як вже вказувалося вище, про комплексну експертизу взагалі не згадує, по суті, слідчий (судовий слідчий), призначаючи комплексну експертизу, або керівник експертної установи, приймаючи таке рішення, мовчазно керується лише згадкою про неї в постанові Пленуму Верховного Суду СРСР № 1 від 16 березня 1971 р. «Про судову експертизу у кримінальних справах», в якому говориться, що можливі випадки, «коли встановлення тієї або іншої обставини неможливе шляхом проведення окремих експертиз, або це виходить за межі компетенції одного експерта або комісії експертів». У цих випадках допускається проведення досліджень декількома фахівцями на основі рівних спеціальних знань.

Розширення можливостей судової експертизи прямо пов'язане з підвищенням ефективності комплексного дослідження об'єктів експертизи. Насущні потреби експертної практики настійно вимагають законодавчого рішення таких питань:

- 1) об'єм компетенції в суміжних галузях знання експертів, що беруть участь у виробництві комплексної експертизи;
- 2) порядок формування висновків учасників комплексної експертизи;
- 3) порядок виробництва міжвідомчих комплексних експертиз, визначення в цьому випадку провідної судово-експертної установи (підрозділи);
- 4) правовий статус провідного експерта, як організатора і керівника діяльністю комісії експертів, визначенні його функцій, прав і обов'язків.

Окрім вказаних, є і інші питання, що виникають в практиці виробництва комплексних експертиз, що вимагають свого процесуального рішення [4].

Виробництво комплексної експертизи при розслідуванні вбивств у ряді випадків належать до числа первинних слідчих дій. Оцінка укладення комплексної експертизи, своєчасно призначеної і проведеної, дозволяє вже в початковій стадії розслідування вбивства отримати дуже цінну інформацію про обставини вчиненого злочину. Цінність цієї інформації обумовлена рядом причин. *По-перше*, на початку розслідування вбивств слідчий найчастіше не має в розпорядженні багатьох відомостей, необхідних для перевірки версій. Укладення комплексної експертизи певною мірою заповнює цей пропуск. *По-друге*, деякі з обставин, встановлених комплексною експертизою, не можуть бути з'ясовані іншими шляхами. *По-третє*, проведення комплексної експертизи, в порівнянні з роздільними і послідовними експертизами, за інших рівних умов дозволяє скоротити час дослідження, що сприяє більше оперативному розслідуванню злочинів.

Теоретично бажано, щоб при розслідуванні вбивств проводились комплексні методико-криміналістичні експертизи, що включають медико-балістичні та медико-трасологічні. Практичні питання призначення і виробництва комплексної експертизи, зокрема, уперше медико-трасологічної експертизи слідів колючо-ріжучих знарядь на тілі людини, розроблені Н. Н. Шульгой [5]. Також можливі хіміко-біологічні, хіміко-фізичні, медико-хімічні і деякі інші поєднання видів експертиз для вирішення багатьох питань, що виникають при розслідуванні вбивств.

Найважливішою умовою успішного виробництва комплексної експертизи є якісна і своєчасна підготовка об'єктів дослідження. Ці об'єкти мають бути зібрані в ході огляду місця події і при виконанні інших первинних слідчих дій. При цьому слід забезпечити надання об'єктів, придатних саме для комплексного, а не роздільного дослідження. Наприклад, як відмічає И. М. Зельдес, у разі вбивства з вогнепальної зброї не слід робити зіскрібків з країв ушкодження, не можна шукати рану з прилеглими шматочками тканини і вирізувати ушкодження з мішені. Одяг з усіма наявними на ній дефектами і слідами вогнепальних ушкоджень представляється експертам і досліджується комплексною медико-балістичною експертизою одночасно з вивченням поранень на трупі. Тільки так можна обґрунтовано диференціювати вхідний і вихідний отвір і досить точно встановити дистанцію пострілу. А саме це має первинне значення для встановлення обставин вбивства, що розслідується [6].

Перелічені вище рекомендації повною мірою відносяться і до випадків розслідування вбивств, здійснених механічними засобами (колючо-ріжучими, рубаючими, тупими і т. п.). Збереження можливості вивчення найрізноманітніших властивостей об'єкту, які можуть незабаром зникнути, видозмінитися і таким чином утруднити або взагалі виключити виробництво експертизи є важливою умовою підготовки об'єктів для комплексної експертизи.

Коли є підстави вважати, що вбивство здійснене з використанням паливно-мастильних матеріалів або ж на місці вбивства виявляються харчові продукти, тютюнові вироби, різні біологічні об'єкти і т. п., комплексна експертиза призначається негайно на підставі огляду.

Завдання комплексної експертизи визначаються питаннями, сформульованими в постанові. Від правильної постановки питань залежить характер і об'єм експертизи, своєчасне використання того або іншого поєднань спеціальних знань. Найчастіше при розслідуванні вбивств перед комплексною експертизою ставляться завдання:

- 1) визначити механізм утворення ушкоджень;
- 2) встановити характеристики або ідентифікувати знаряддя, що заподіяло ушкодження;
- 3) реконструювати взаємоположення нападаючого і потерпілого;
- 4) визначити дистанцію і напрям пострілу;
- 5) ототожнити ділянку місцевості по слідах ґрунту і т. д.

Комплексні експертизи при розслідуванні вбивств, як правило, проводяться в спеціалізованих експертних установах. Тому, виносячи постанову про призначення експертизи, слід визначити і правильно іменувати ту установу, якій доручається проведення експертизи.

У разі, коли виробництво комплексної експертизи доручають відповідним двом або більше установам, керівники яких виділяють в комісію своїх представників, то в кожному з цих установ необхідно направити по екземпляру постанови про призначення експертизи, а досліджувані об'єкти і матеріали вислати по одній з названих адрес, зробивши відповідну відмітку в постанові.

Оцінка укладення комплексної експертизи при розслідуванні вбивств складніша, ніж оцінка укладення іншої експертизи. Обумовлено це тим, що комплексна експертиза, по-перше, ґрунтується на ряду досліджень, у зв'язку з чим доводиться аналізувати значно велику кількість даних. По-друге, комплексна експертиза робиться декількома фахівцями, тому оцінюється діяльність кожного з них окремо і усій комісії в цілому.

Серйозну увагу при оцінці комплексної експертизи слід звертати на дотримання кожним експертом принципу індивідуальної відповідальності за це укладення. У зв'язку з цим необхідно чітко визначити приватну і загальну компетенцію членів комплексної комісії експертів, переконатися, що проведені дослідження ґрунтуються їх спеціальними знаннями, а комплекс застосовуваних методів потрібний і достатній для вирішення поставлених питань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України. – Київ : Юрінком ІНТЕР, 1997. – С.128.
2. Експертизи в судовій практиці : Навчальний посібник. – К. : Вища школа, 1967. – С.8.
3. Шиканов В. І. Комплексна експертиза при розслідуванні вбивств / В. І. Шиканов // Розкриття тяжких злочинів проти особи : матеріали науково-практичної конференції : в 2-х частинах. Ч. 2. – М., 1973. – С. 87.
4. Белкин Р. С. Курс криміналістики. ВЗТ, Криміналістичні засоби, прийоми і рекомендації. – М. : Юрист, 1997. т. 3. – С. 116–117.
5. Шульга Н. Н. Комплексна ідентифікаційна експертиза слідів колючо-ріжучих знарядь : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. / Н. Н. Шульга. – Харьковск. юрид. ин-т. – Харьков, 1977. – С.17.
6. Зельдес И. М. Комплексна експертиза при розслідуванні вбивств. // Розкриття тяжких злочинів проти особи : матеріали науково-практичної конференції : в 2-х частинах. Ч. 2; М., 1973. – С. 90

*А. Савченко,
студент 1 курсу Крымського економіко-правового інститута,
Международный гуманитарный университет;
руководитель – канд. юрид. наук, доцент А. В. Басов*

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗАХВОРЮВАННЯ НА СНІД В УКРАЇНІ

Однією з найнебезпечніших хвороб світу є епідемія ВІЛ/СНІДу. Сучасний стан вітчизняної системи охорони здоров'я знаходиться в управлінській кризі, що найбільш виразно ідентифікувалася у сфері управління профілактикою соціально небезпечних хвороб, таких як ВІЛ-інфекція і туберкульоз. Некерованість процесів поширення цих двох епідемій, які завдають Україні значних соціально-економічних збитків, привертає дедалі більшу увагу керівників вищого рівня, політиків, науковців, медичних працівників, представників вітчизняних та міжнародних громадських організацій. Сьогодні існує суперечність між потребою застосування інноваційної моделі ефективної координації міжгалузевої та між секторальної співпраці, яка б забезпечувала стримування темпів поширення соціально небезпечних хвороб в українському суспільстві, та відсутністю науково-теоретичного обґрунтування відповідних механізмів її реалізації. Формуванні державницьких підходів до подолання епідемій ВІЛ-інфекції/СНІДу й туберкульозу в Україні досліджувалася в роботах Т. А. Александріної, Л. М. Аряєва, Л. М. Беленської, Н. Я. Жилки, Ю. І. Фещенка, Л. Р. Шостакович-Корецької, О. В. Юрченка, А. В. Якобчука. Питання забезпечення немедичного супроводу для ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД висвітлювалися у працях О. М. Балакіревої, Н. П. Борецької, О. М. Джужи, Т. В. Семигіної, О. О. Яременка ті ін.

Щодня в Україні реєструється 48 випадків захворювання ВІЛ-інфекцією. Також в Україні зростає кількість ВІЛ-інфікованих жінок. За останніми даними міжнародних організацій, в Україні живуть понад 360 000 ВІЛ-позитивних людей. 92 000 з них потребують лікування [8].